

Les dues ruptures

Agustí Pons

Els ulls de les persones interessades en la cosa pública estan posats en les eleccions del 28 d'abril. I és lògic que sigui així, tenint en compte la importància decisiva que poden tenir per al present i el futur de Catalunya i d'Espanya. La causa immediata de la convocatòria ha estat la negativa dels partits independentistes catalans a donar suport al pressupost presentat pel PSOE. De la mateixa manera que va ser el vot d'aquests partits allò que va precipitar la dimissió de Mariano Rajoy.

Les eleccions arriben en un moment en què l'edifici constitucional sorgit de la reforma democràtica que va seguir la mort de Franco està greument danyat. I no només per les reivindicacions catalanes. L'opacitat de funcionament dels partits polítics —amb llistes tancades i una estructura endogàmica— ha anat creant un distanciament cada cop més insalvable entre els candidats elegits i els seus votants. El sistema ha afavorit l'existència de pràctiques corruptes en la majoria de partits governants, a Espanya i a Catalunya, les quals, en

alguns casos, com en el del PP, han arribat a ser sistèmiques. D'altra banda, els ciutadans estan patint les conseqüències d'una crisi econòmica que ha comportat, a Espanya, una baixada general de salaris i una precarietat laboral, dos fets que semblen instal·lats per sempre més entre les generacions més joves. L'aparició, a dreta i esquerra, de nous partits polítics; el creixent recel que desperta la institució monàrquica —agreujat, aquest recel, a Catalunya, per la insòlita i desafortunada al·locució televisada de Felip VI el dia 3 d'octubre—, són algunes altres mostres d'aquesta ruptura amb les institucions i les diguem-ne tradicions que fins ara formaven part de la vida política del conjunt de l'Estat.

A Catalunya, la sentència contra l'Estatut de Catalunya emesa pel Tribunal Constitucional el juny del 2010 va convèncer una part significativa de ciutadans que la Constitució del 1978 havia esgotat la seva validesa. Que ara ningú no es mostri sorprès per les conseqüències d'aquella sentència. Les advertències hi eren. Recordem, per exemple, que el president Montilla ja va parlar de desafecció en un acte celebrat, a Madrid, el novembre del 2007. I que dos anys més tard, el novembre del 2009, els dotze diaris que en aquell moment s'editaven a Catalunya van publicar un editorial conjunt que avisava de les conseqüències que podria comportar la sentència del Tribunal Constitucional.

Per a un observador extern, totes aquestes serien qüestions polítiques, que ha de resoldre la política. L'observador podria quedar parat de la capacitat dels partits majoritaris espanyols d'agreujar determinats conflictes en comptes d'emmarcar-los en una dimensió més fàcilment manejable. I si tingués curiositat per la història, l'observador podria recordar la pervivència, en una part significativa de la societat espanyola, del sentiment d'orgull i la humiliació que, per a determinades mentalitats, suposa negociar amb les renúncies que tota negociació comporta. Molt probablement l'observador es posaria les mans al cap davant la frivolitat amb què des de determinats espais polítics i mediàtics s'ha procedit a la desqualificació dels dirigents catalans i del moviment independentista. En aquest camp,

els poders de l'Estat, els poders reals de l'Estat, han instaurat, o han permès, la barra lliure. Només així s'explica que s'hagi pogut comparar el moviment independentista, o els seus líders, amb el nazisme o amb el supremacisme.

Estem vivint un procés de ruptura amb el sistema polític sortit de la Transició. Però, en paral·lel, estem vivint un procés de ruptura psicològica entre una part cada cop més nombrosa de la societat catalana i l'Estat espanyol, entès com una entitat definitivament diferent. Es fa impossible saber quants catalans han trencat mentalment amb l'Estat espanyol, i si aquest trencament és inamovible. Però és innegable que aquest trencament l'assumeixen bona part dels votants independentistes i és innegable, també, que es tracta d'un fenomen a l'alça. Que un percentatge significatiu, i creixent, de ciutadans catalans vulgui marxar d'Espanya hauria de merèixer l'atenció dels polítics, dels intel·lectuals, i dels periodistes i opinadors de la resta de l'Estat. Amb algunes excepcions, prou subratllades des de Catalunya, això no és així. El sentiment no ja anticatalanista, sinó anticatalà, creix en molts pobles i ciutats d'Espanya empès, aquest sentiment, per uns mitjans de comunicació que no han dubtat a difondre mentides, tergiversacions i mitges veritats a l'hora d'informar sobre el que està passant realment a Catalunya. No han hagut d'anar gaire lluny, aquests mitjans, a l'hora de cercar un precedent en el qual inspirar-se. L'any 2004, el Partit Popular, encapçalat per Mariano Rajoy, que acabava de perdre les eleccions davant de Rodríguez Zapatero, va organitzar la recollida de signatures —fins a 4 milions— contra l'Estatut de Catalunya.

No deixa ser paradoxal que l'anticatalanisme, d'una banda, i les ganes de marxar d'Espanya, de l'altra, hagin crescut a l'empara d'uns governs centrals que tenien, per llei, l'obligació de vetllar per la comunicació cultural entre les diverses autonomies de l'Estat. L'ara tan reclamada literalitat de la Constitució ho diu així en el punt segon del seu article 149: "Sens perjudici de les competències que podran assumir les comunitats autònomes, l'Estat considera el servei a la cultura com un deure i una atribució essencial i facilitarà la comu-

nicació cultural entre les comunitats autònomes d'acord amb elles.” Però ja sabem que molts dels que en l'actualitat s'emboquen en la Constitució a l'hora de votar-la s'hi van oposar o en van reclamar l'abstenció. I sabem també que se n'han apropiat de la manera més barroera fins a aconseguir imposar al conjunt de la societat espanyola la seva visió més restrictiva; per cert, amb el silenci o la complicitat del PSOE.

Els experts estan d'acord a assenyalar que en qualsevol mena de conflicte territorial, i el que existeix entre Catalunya i Espanya ho és, els punts més difícils de solucionar no són aquells que afecten temes materials, mesurables, que poden tenir una sortida concreta en termes polítics o econòmics, sinó els que afecten qüestions ideològiques, religioses o psicològiques. En el contenciós araboisraelià s'ha pogut arribar a acords puntuals sobre el repartiment de l'aigua, per exemple (i no és un tema menor tenint en compte l'orografia d'aquella regió). En canvi, sobre la capitalitat de Jerusalem, les posicions continuen del tot oposades. Resulta difícil, a hores d'ara, imaginar quina sortida política pot tenir el contenciós entre Catalunya i Espanya. Però encara resulta més difícil imaginar, si és que algú té interès a fer aquest esforç, com podrem continuar convivint quan la desinformació —o la simple desqualificació o l'odi— s'ha instal·lat de manera possiblement definitiva entre els habitants de la Pell de Brau.